gylyje. Kapo duobės dugnas įžemyje pasiektas 0,74–0,77 m gylyje. Įkapės aptiktos 0,60–0,75 m gylyje.

Plotas 17 ištirtas 40–42 m į Š nuo kapinyno apsaugos zonos ribos, savininkų Duotų sklype, sode. Šioje vietoje kapų nerasta. Po paviršinėmis žemėmis atsidengė tamsesnis rudai juosvų žemių sluoksnis, kuriame keliose vietose pastebėti įsimaišę degėsiukai. Pastarajame sluoksnyje rastas redukcinėje aplinkoje išdegtos keramikos fragmentas. Sluoksnis siekė 0,35–0,60 m gylį. Jį pakeitė gelsvas smėlis su gausia geležies rūdos priemaiša. 0,75–0,80 m gylyje pasirodė moreniniai akmenys, gulėję šviesiame smėlyje.

Plotuose 15 ir 16 atidengti kapai bei paskiri radiniai (išskyrus titnagus) akmenų konstrukcijų lygyje datuotini C3–D periodais (IV a. antrąja puse – V a. pirmąja puse). Tokį datavimą patvirtina stikliniai mėlyni segmentiniai karoliai, stiklinis kubooktaedrinis karolis, storagalė apyrankė. Radiniai perduoti saugoti LNM.

Tyrinėjimai Duotų sklype parodė, kad 1989 m. pasiūlyta Š–ŠV paminklo teritorijos riba yra gana „saugi" paminklo atžvilgiu, nes abipus jos nei 1997 m. Jenkų sode, nei 2002 m. iškastose perkasose vertingų archeologinių sluoksnių nerasta. Žinoma, dvi perkasos to negali galutinai užtikrinti. Tuo tarpu tyrimai plotuose 15 ir 16, kurie išmatuoti į P–PV nuo centrinės kapų grupės, greta fermų pastatų liudija, kad Baitų kapinyno teritorijoje palaidojimai driekiasi iki šių pastatų. Ypatingas dėmesys skirtinas kapinyno apsaugos ir ūkinės veiklos buvusių fermų V korpuse, kuris šiuo metu priklauso A. Jenciui, derinimui.

BAITAI CEMETERY

The Baitai cemetery was excavated in the period of 9–30 September 2002. The prime aim was to verify how far the area of burials reaches the former kolkhoz farm buildings, which partly are still in use. The second aim was to verify the northern area outside the conservation zone, now a private farmland belonging to Mr. M. Duotas. During excavation the area of 70.5 m^2 was explored in three trenches. The cultural layer was uncovered in the centre of the conservation zone at the Baitai grave site, by the northern side of farm buildings. There were found 5 burials from the 4th–5th centuries and flints scattered among the layer of grave stone construction. These flint flakes, blades and some chipped stone tools were dated preliminarily by Dr. T. Ostrauskas to the second part of the Mesolithic – the first part of the Neolithic Age.

ŽEMAIČIŲ KALVARIJOS KAPINYNAS

Zenonas BAUBONIS, Bronius DAKANIS

Plungės r. savivaldybės administracija 2002 m. vykdė Žemaičių Kalvarijos (A823) kapinyno, vadinamo Žvizdro kalnu, ardomos ŠV dalies archeologijos tyrimus.

Ardoma kapinyno dalis buvo kapinyno plote, kalvelėje, esančioje Barstyčių, Senkapio ir Žvizdro kalno gatvių sankryžoje, į Š, ŠR nuo pirmosios koplyčios „Paskutinė vakarienė". Šio ploto PR kampas pradėjo eroduoti po gatvių rekonstrukcijos (jas

įgilinus) bei vietiniams gyventojams iš ten kasant smėlį ir važinėjant sunkia technika.

Kapinyno tyrimų metu ištirtas daugiau kaip 35 m² plotas 4,8 m į ŠR ir 16,8 m į PR nuo minėtų gatvių sankryžoje stovinčio medinio kryžiaus. Jis apėmė kalvelės eroduojančius P ir PR bei R–PR šlaitus, todėl plotą (perkasą) sudarė 3 dalys: 1) V, 2) PR, 3) Š, kurios turėjo savo atskirą kvadratų ir radinių lauko numeraciją.

V ištirto ploto dalis buvo 8,5 m ilgio V–R kryptimi, R gale iki 2 m pločio, trikampio formos. Čia aptiktos 3 degintinių kapų duobės, kuriose turėjo būti palaidota ne po vieną mirusįjį (ypač V duobėje, kuri buvo net 3,6 m ilgio ir 1 m gylio). Kapų duobės tęsėsi toliau Š kryptimi, už tirto ardomo ploto ribų bei į P po gatvės asfaltu arba buvo dalinai sunaikintos kasant smėlį.

Plote rasti 125 archeologiniai dirbiniai arba jų fragmentai. Daugelis jų – su aiškiomis degimo žymėmis.

Ištirto ploto PR dalis buvo stačiakampio formos, 5 m ilgio ir 3 m pločio PV–ŠR kryptimi. Joje aptikta dar viena didelė, 2,2 m ilgio ir iki 0,6 m gylio, kapų duobė. Ji taip pat tęsėsi toliau į ŠR už ištirto ploto, o ŠR jos dalyje buvo iškasta smėlio–žvyro duobė. Sprendžiant pagal išlikusio duobės P krašto formą bei degintinių kauliukų koncentracijas, duobė buvo dviguba.

Ploto R kampe, kuris buvo kiek mažiau iškasinėtas smėlio–žvyro duobėmis, maždaug 1 m į PR nuo kapų duobės, 75 cm gylyje, matuojant nuo perkasos ŠV krašto viršaus, švaraus žvirgždo sluoksnyje aptikti 4 unikalūs žalvariniai papuošalai: kryžinis smeigtukas su galvute, padengtas sidabro plokštele, pasaginė segė daugiakampiais galais su pastorintu ir išplatintu viršumi (iš kurių vienas labai gražiai ornamentuotas). Kadangi papuošalai nedegę, o jų aplinkoje nebuvo kapų sluoksnio, tai greičiausiai buvo auka mirusiesiems.

Ištirtos ploto PR dalies PR pakraštys ištisai buvo iškasinėtas duobėmis, kurios siekė net iki 1,5 m gylį. Kasant smėlį–žvyrą čia buvę kapai sunaikinti, aptiktos tik kelios pavienės jų įkapės.

Ištirto ploto PR dalyje surasta 60 dirbinių, kurių dalis yra degusi.

Tirto ploto Š dalis buvo trapecijos formos, beveik iki 6 m ilgio P–Š kryptimi ir 2 m pločio. Joje kapų duobės neišsiskyrė. Kapinyno viršutiniame iki 30 cm storio žemės sluoksnyje (toks jis buvo ir kitose vietose) aptikta 12 archeologinių dirbinių bei bronzinis medalionas, kuriame pavaizduota šv. Marija su kūdikiu Kristumi vienoje pusėje, šv. Juozapu su kūdikiu Kristumi ir įrašu IOSEPH – kitoje (datuojamas XIX a. antruoju ketvirčiu).

Iš viso ištirtame plote surasti 197 archeologiniai dirbiniai ar jų fragmentai: svarstyklių svarelis, peilio įkotė, šukos, geriamų ragų 6 apkaustų fragmentai, antkaklių 4 fragmentai (vienos iš jų – žalvarinių karoliukų apvara ant geležinės vielos), 24 juostinių apyrankių fragmentai, 2 smeigtukai ir 1 jo fragmentas, 4 žalvariniai karoliai ir 2 stiklinių karolių fragmentai, 2 įvijiniai žiedai ir 4 jų fragmentai bei juostinis žiedas ir 4 jų fragmentai, 3 žiedai pastorintu viršumi, 10 įvijų ir 6 jų fragmentai, diržo skirtiklis, 5 grandinėlės ir 8 grandelės bei 6 jų fragmentai, 16 apkalėlių ir 6 jų fragmentai bei apkalėlis su pakabučiu, 2 pakabučiai ir kt. Visi jie yra iš nedegintų ir degintų mirusiųjų kapų, datuojamų VIII–XIII a., įkapės ir (arba) aukos. Dirbiniai ir laidosena būdingi kuršiams.

Po tyrimų ištirtas plotas ir buvę eroduojantys šlaitai sutvarkyti: šlaitas atpiltas, suniveliuotas bei sutvirtintas akmenimis ir padengtas atvežta velėna.

Ekspedicijos metu ariamoje kapinyno dalyje, esančioje į V nuo 1999 m. aptikto kapo su įkapėmis (čia yra sodyba ir gyventojų daržai), žvalgytas daugiau kaip 70 m² plotas. Kitas, daugiau nei 30 m² ariamas plotas, žvalgytas gretimoje, į P–PR esančioje sodyboje. Arimo paviršiuje archeologinių dirbinių neaptikta, jie, be abejo, yra giliau. Rasta tik senovinė saga ir susilydžiusio alavo gabalėlis.

ŽEMAIČIŲ KALVARIJA (VARDUVA) CEMETERY

In 2002 KVAD explored the Žemaičių Kalvarija cemetery (Plungė district). The area of more than 35 m² was explored where burial pits with cremations were found. During the exploration, 197 archaeological finds were detected dated to the 8th–13th centuries.

MARVELĖS KAPINYNAS

Mindaugas BERTAŠIUS

2002 m. buvo tęsiami dar 1991 m. pradėti Marvelės kapinyno tyrimų darbai. Kapinynas yra Kauno m. teritorijoje, žemutinėje Nemuno slėnio terasoje. Preliminarūs tyrinėjimo rezultatai skelbti mokslinėje-informacinėje spaudoje (žr. *ATL 1990 ir 1991 metais,* V., 1992, t. 1, p. 90–94; *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 91–95; M. Bertašius, *Vidurio Lietuva VIII–XII a.*, K., 2002). Pastaraisiais metais tyrinėta 50 m² teritorija kapinyno P krašte. Nedidelės dviejų tyrimų plotų dalys (163 ir 164) tyrinėtos greta 2001 m. tyrinėtų plotų. Tyrimų plotas orientuotas P–Š kryptimi.

2002 m. ištirti 6 griautiniai žmonių kapai (1290–1295). Griautiniai kapai skirtini romėniškojo laikotarpio C1a–C3 fazėms, t. y. datuojami II a. pabaiga – IV a. pradžia. Apibendrinus tyrimų rezultatus, Marvelės kapinyne šiuo metu yra ištirti 1295 griautiniai ir degintiniai žmonių kapai bei iki dešimties grupinių kapų.

2002 m. tyrinėti kapai telkiasi vienoje vietoje, sudarydami penkių kapų grupę, išskyrus kapą 1295 – jis atrastas ankstesnių tyrimų zonoje. Mirusieji laidoti kūnus orientuojant PR kryptimi (kapai 1291, 1293, 1294) arba ŠR kryptimi (kapai 1290, 1292).

Dabartinis žemės paviršius tyrinėtoje kapinyno teritorijos dalyje buvo bene žemiausias. Tačiau pirminio paviršiaus reljefo būta beveik lygaus. Griautiniai kapai tyrinėti gelsvo smėlio sluoksnyje. Visi kapai atrasti labai panašiame gylyje (galvos kaulai fiksuoti H_{abs} 22,18–22,26 m ar 22,39 m). Tad laidota apie 1,8 m gylyje nuo dabartinio paviršiaus arba 0,8 m gylyje nuo buvusio kapinyno paviršiaus. Spėjamą laidojimo paviršių apibrėžia pavieniai akmenys, atrandami virš kapų arba greta. Kapų duobės gana gerai skyrėsi aplinkoje. Skirtinguose kapuose griaučiai nevienodai išlikę, tačiau visur jie yra labiau ar mažiau sunykę. Nepavyko atlikti antropologinių tyrimų – baigiantis tyrimų sezonui buvo pavogtas ekspedicijoje naudojamas statybininkų vagonėlis su jame saugomais žmonių skeletų likučiais. Kapuose nepastebėta karsto likučių. Tyrimų metu dažniau atrandamos molio sienelės – jų likučių būta 1291 ir 1293 kapuose. Molio